

DO 1683 GODINE

ZRINJSKI I FRANKOPAN PRVI NASELJAVAJU SRBE

Ovo su bili najmoćniji hrvatski velikaši, za dolaska Turaka. Skoro svi gradovi i sela, od Ozlja, Karlovca, Slunja do mora, pripadahu njima. Osim tih, imali su velika imanja i u Baniji, Slavoniji i Međimurju.

Većinu imanja oteli su im, ili u pustoš pretvorili Turci. Hrvati kmetovi su izginuli, ili bili u sindžirima u ropstvo odvedeni i rasprodani, ili se razbegli po belom svetu.

Svakako, u borbama protiv Turaka, osetili su da su srpski graničari u Bosni, kao milicija, obrazovana za čuvanje granice od Austrijanaca, hrabri ratnici. Ili su to primetili na malobrojnim još srpskim prebezima, koji su stizali u Hrvatsku. Tako su pali na misao da upotrebe Srbe za odbranu preostalih svojih imanja uz Primorje i Kranjsku. Poslužili su se onima koji su sami dolazili i mamili druge.

Već oko 1493 godine spominju se Srbi oko Modruše i Ogulina. I sigetskom junaku Nikoli Zrinjskom čuvali su Srbi grad Ribnik. Bernardin Frankopan naselio ih je na svoje zemlje oko Ogulina.

Zrinjski i Frankopani služili su se ovim Srbima i u borbama sa svojim protivnicima plemićima. I svi su se žalili i tužili na zulume njihovih „uskoka“. Na primer, knez Nikola Ozaljski. No, za to nose odgovornost njihovi gospodari i komandanti, a ne oni.

Oni su upadali i u Bosnu, radi pljačke, kao i muslimani u Hrvatsku. Zbog toga su ih klevetali hrvatski ultranacionalisti. Ali, sam otac hrvatskog ultranacionalizma dr. Ante Starčević objavio je dokument o tom, da je grof Zrinjski delio s njima pljačku. Svi plemići toga vremena u Evropi pljačkali su za rata, a mnogi i u miru, svoje sugrađane, takozvani „raubriteri“ (vitezovi pljačkaši). Čak je i slavna engleska kraljica Jelisaveta primala deo pljačke od engleskih gusara. A brzo ćemo videti da je pljačku delio sa Srbima graničarima i austriski car.

Istinska je ironija istorije, da su prvi stali naseljavati po Hrvatskoj Srbe Zrinjski i Frankopani, s kojima se najviše ponose baš hrvatske ultranacionaliste, koje sve Srbe po Hrvatskoj nazivaju „ciganima, cincarima, ološem balkanskim“. Veliki ratnici Zrinjski i Frankopani razumeli su se u vojničke poslove, pa su znali i to da cigani i cincari nisu bili

nikad borci. Što bi vredeo ceo hrvatski narod i Hrvatska, kad bi spali na to da im ostatak države brane cincari i cigani?

Svi ovi Srbi, koje su naselili Zrinjski i Frankopani, bili su postepeno zakmećeni i porimokatoličeni, jer je u Hrvatskoj, sve do apsolutističkog dekreta cara Josipa Drugog o verskoj toleranciji 1781 godine, bila zabranjena svaka vera, osim rimokatoličke, pa i pravoslavna. Tek kad je obrazovana Vojna Granica, bilo je dopušteno ispovedanje pravoslavne vere na njenoj teritoriji.

NASELJAVANJE ŽUMBERKA 1538 GODINE

Žumberak je bio rupa, kroz koju su muslimani, od 1463 godine, do 1528 godine prodrli u Istru i Kranjsku, nekad do same Ljubljane, deset puta.

Kad je Ferdinand Habzburg izabran za mađarskog i hrvatskog kralja, počelo se sistematski raditi na odbrani ostatka Hrvatske, radi austrijskih zemalja. U Gracu, u Štajerskoj, obrazovana je posebna vojna komanda, koja se imala starati o toj odbrani. Na čelu joj je obično bio jedan habzburški erchercog.

Domaći, Hrvati i Slovenci, s iznesenih već razloga, nisu bili sposobni da brane granicu ni ovde. No, pokušaj Frankopana i Zrinjskih pokazao je da su Srbi za to podesan element. A pre 1531 došli su sami prvi Srbi u Žumberak, Bojance i Marindo. 1531 došlo je još 1000, od kojih je bilo njih 700 sposobnih za oružje. Osvedočivši se o njihovoj ratničkoj sposobnosti, u Gradcu se reše na opsežnije naseljavanje Srba.

Austrijanci su bacili oko na Srbe oko Glamoča i Usore u Bosni. Posao oko njihovog dovođenja bio je poveren slavnom braniocu Kiseka, baronu Nikoli Jurišiću, vojnom komandantu tih strana i hrvatskom banu Petru Kegleviću. Ovaj Jurišić potpisivao se ćirilicom i mora da je bio Srbin, jer je među senjskim uskocima bilo i Srba.

Ali Srbi nisu hteli ići na carsku bradu, na prazna obećanja. Tražili su privilegije napismeno. Dobili su ih 5 septembra 1538 godine od cara, a proširene su 16 jula 1544 godine. Oni dobivaju zemlju kao slobodni seljaci, ne plaćaju na nju nikakve poreze 20 godina, ni desetine biskupima, kao ni nameta, armice, carine. So dobivaju besplatno. Kad nešto upljačkaju o svom trošku, njihovo je, osim sela, gradova, zarobljenih turskih komandanata i odličnih Turaka. Ovo je pripadalo caru, koga je naročito interesirao otkup za turske komandante i odlične Turke. A kad su išli pod carskom platom, caru je pripadala trećina plena. Tako je i njegovo carsko apostolsko veličanstvo bilo pljačkaš!

U ovoj privilegiji, car naziva, na pet mesta, ove Srbe, Rašani ili Srbi, a na jednom Rašani.

Jurišić je obavestio cara 22 oktobra 1538 godine, da su Srbi (di Sirfen) doselili pod zaštitom bana Keglevića. Car na to piše 6 novembra 1538 banu, kako mu je baron Jurišić javio:

„...da su kapetani i vojvode raške ili srpske, dotično vlaške, koje obično Srbima nazivaju, sa svojim podložnicima i pristašama“ sretno stigli (car piše latinski: *„capitanem et vaivode Rasciani seu Serviani at que Valahi, quos vuglo Zrbski vocant“*).

Ova privilegija satire u mlevo i starčevićanske neistine da ovi Srbi nisu bili Srbi; ona potvrđuje i to da pogrđni naziv Vlasi označava Srbe; da ti Srbi nisu bežali s turskog koca, goli, bosii, već caru stavljali uslove za svoje doseljenje i da je među njima bilo i spahija bivših sa svojim podložnicima, jer je na granici bosanskoj, pa i unutra, tada bilo i spahija i aga pravoslavnih Srba, kako ćemo posle videti i iz drugog dokumenta.

Dolazak ovih Srba smatra se za veliki dobitak i o njemu se otvara prepiska između cara, bana i Jurišića. A zašto su oni carstvu ovoliko dobro došli, pokazuje ovaj carski dokument:

7 marta 1547 godine naredio je car Ferdinand da se kupi spahiluk Mehovo i nanj se dosele domorodci Hrvati, a na njihove zemlje da se nasele Srbi, kako bi bili jedni drugima bliže, što je bilo pogodnije za odbranu, pa se vidi na koga se računalo.

Car obrazlaže zašto treba naseliti još Srba:

„... jer je preka potreba da se tu nasele još nenaseljeni uskoci, radi pomoći i radi dobra sviju naših donjoaustrijskih zemalja.“

Da li treba jačeg dokaza da su Srbi trebali Austriji? I to toliko, da se njihov dolazak plaćao velikim privilegijama, koje se ne bi davale „balkanskom ološu“ sve da je toga ološa bilo na Balkanu.

Ove privilegije bile su obrazac za naseljavanje po celoj hrvatskoj granici.

1597 godine došlo je još 1700 duša, pa su naseljene do Kupe, Vinice i Metlike.

Žumberčanima se Austrija zahvalila tako na začepjavanju ove rupe, što ih je general Petaci pounijatio sirovom silom, iza dvadeset godina njihove ogorčene odbrane, oko polovice osamnaestog veka.

NASELJAVANJE KORDUNA I BANIJE

1493 godine spominju se u Modruši, kod Ogulina, lajtnant Srbin Vukivoj Kosanović i vojvode Kuzman Marković i Tomo Pogrmilović. Zatim dolaze srpska naselja između 1493 – 1500 g. u Vitunju, pa malo iza toga u Otoku ispred Ogulina i Hreljini iza Ogulina.

1536 godine naseljeni su prvi Srbi oko Gomirja i Jasenka i digli 1557 godine mali manastir.

1596 – 1600 g. naseljavaju Srbe na pusta imanja grofova Zrinjskih, i knezova Frankopana general Lenković, predsednik Ratnog veća Vindišgrec, senjski kapetan Rabata, hrvatski ban Drašković. Smešteni su u Gomirju, Vrbovskom i Moravici.

1602 godine digli su ovi Srbi manastir Gomirje.

1605 i 1607 dovodi nove Srbe general Kizl, veliki prijatelj i branitelj Srba.

Ove Srbe hteo je zakmetiti grof Đuro Zrinjski. Oni se odupru i on ih poče progoniti. Kad je dao ubiti trojicu, Srbi planu i krvavo se osvete.

General Kizl se silno zauzeo za Srbe, pa i sam ercercog u Gradcu. Da imaju jedared mira, Srbi se 1657 godine otkupe, plativši 15.000 forinta, iako im je pusta zemlja obećana besplatno. Srbi nisu verovali ugovoru, dok ga nije car potpisao 8 marta 1639 godine.

1605 g. naseljava Srbe u Lič i Krmpote senjski kapetan Frankol, svega 700 duša. Kako su ih grofovi Zrinjski progonili, jedan deo otselio se u Liku, kad je oslobođena. Oni što su ostali, zakmećeni su i porimokatoličeni. No, slavili su slavu, npr. Radoševići, još u početku ovog veka, a Hrvati u okolici zvali su ih još uvek Vlasima. Kad su se doselili, doterali su silnu stoku: 20.000 grla goveda, ovaca, konja, koza i raširili se do granice Fužina.

1609 godine naseljavaju se Srbi oko Brinja i Brloga.

1611 godine dolaze u ovaj kraj novi srpski rojevi.

1609 godine dovode Srbe u Plaški knezovi Radoje Ljubišić, Paun Lalić i Petar Talešković.

1610, 1611, 1612, 1639, 1642, 1655 – 66 novi rojevi dolaze u Plaški, Munjavu, Jasenicu, Otok, Dubravu, Ponikve.

1632 godine dolaze Srbi u kraj od Ogulina do Gomirja, iz kraja cazinskog.

1637 godine naseljava Srbe senjski kapetan Herberštajn oko Vodoteča, Lučana i Prokika.

1639 godine upada ogulinski veliki kapetan Gaspar Frankopan u Petrovo Polje u Turskoj i silom preseljava Srbe u Plaški, Vitunj i Otok. One koji su se oduprli, dao je poseći ili u roblje uzeti.

Srbi oko Plaškog, Slunja i Ogulina borili su se tako hrabro protiv Turske, te se u narodnoj pesmi peva:

Popjevalo Ture uz tambure:
Da mi nije Slunja i Tounja,
Ogulina grada bijeloga,
Što ih brane ljuti graničari,
Sve bi moje do Ljubljane bilo.

1658 naselili su se Srbi od Usore u Bosni oko Dubrave i Ponikava. Đuro i Franjo Frankopan uspeju da ih zakmete. Ali, kad grof Petar Zrinjski i Krsto Frankopan 1671 uđu u zaveru protiv cara, ovi Srbi pristanu uz cara i pređu generalu Herberštajnu. Za nagradu, budu oslobođeni kmetovanja banu Nikoli Erdediju koji je dobio ova imanja Zrinjskih i Frankopana. Njihov vojvoda Vuk Mandić dobije od cara dvor Gomiljak, selo Podrebarje i vinograd Tihovlje.

1658 g. naseljeni su Srbi u Trebinji i okolini, kod Karlovca.

1658 g. naseljeni su Srbi i u komadiću Like, koji je pripadao Austriji: oko Otočca, po Gackom polju i Zalužnici, Škarama, Doljanima, Švici, Otočcu. Došli su od Usore u Bosni. Preselio ih je senjski kapetan Herberštajn, a smesio njegov naslednik grof Petar Zrinjski.

Ovo su bili vrlo hrabri ljudi i dobro začepili rupu kroz koju su muslimani prodirali, radi pljačke, u Hrvatsko Primorje. Zato ih napadne 16 septembra 1663, dok se nisu još pravo ni zgrejali na novom ognjištu. Ali-paša Čengijć, sa 8000 momaka, da ih odatle protera. Ali ovi ga Srbi strašno razbiju, te je palo 2000 muslimana a 256 bilo zarobljeno.

1672 godine naselio je general Herberštajn 90 kuća Srba u Dabru.

1679 godine doveo je vojvoda Dragić Srbe, koji su razmešteni po Vodoteču i Prokikama.

Tako su Srbi naselili Karlovački Đeneralat od Karlovca do blizu Senja. Tu je bilo malo Hrvata samo oko Ogulina, Brinja, Modruše i Otočca. Posle, kad se granica obezbedila, dolazili su Hrvati i Kranjci, koji bi se brzo pohrvatili. Kranjaca je bilo toliko, te Srbi u Lici i na Kordunu Hrvate i danas zovu Kranjcima.

Što se tiče Banije, Austrija je držala samo delić između Siska, Petrinje i Kostajnice. Ostala je Banija bila pod Turcima. U njoj se desilo što i u Lici.

Turci su hrvatsko stanovništvo pobili, odveli u ropstvo ili rasterali, a na njegovo mesto naselili su se Srbi.

Isto se dogodilo i u Severnoj Dalmaciji, gde su Mlečiči na svoj deo naseljavali Srbe, da brane granicu, a na turskom delu Srbi zauzeli prostor na kom su Turci uništili Hrvate, ili su oni sami pobjegli.

Prve Srbe naselio je još car Stefan Dušan, kad je pomogao zetu Mladenu Šubiću protiv Mađara. Na kraju Četrnaestog veka naselilo se Srba iz Bosne, za vlade bošnjačke u Dalmaciji. I početkom Petnaestog veka doseljavali su se Srbi iz Bosne. No, ovi Srbi iz Bosne ili su bili rimokatolici ili bogumili, koji su se porimokatoličili i pretopili se u Hrvate. Tako su se, valjda, morali porimokatoličiti i oni Srbi, doseljeni za cara Dušana. Pravoslavni Srbi stali su nadirati za Turaka, kao i u zapadnu Hrvatsku.

Razume se, ovo nisu sve seobe, već samo one za koje su pronađeni izvori. Svakako, svi izvori nisu objavljeni, a mnogi su se pogubili. Manja doselenja nisu ni beležena.

NASELJAVANJE SRBA U VARAŽDINSKOM ĐENERALATU

Nešto kasnije no na Kordunu, stala je Austrija naseljavati Srbe na levom krilu ostatka Hrvatske, u Varaždinskom đeneralatu, oko Križevca, Koprivnice, Belovara i Ivanića.

Najpre su dolazili manji rojevi Srba iz turske Slavonije, gde je bilo toliko Srba, da je u kartama toga vremena Slavonija beležena kao „*Mala Vlaška*“ ili „*Mala Raška*“. Tada su u Vlahe ili Srbe uračunavati i rimokatolici štokavci. Sam ostrogonski nadbiskup i kardinal Leopold grof Kolonić, ljuti progonitelj pravoslavlja, preporučuje franjevce za Srbe rimokatoličke vere u Slavoniji (*Rascianis qui Katolici sunt*).

U ovom kraju spominju se Srbi oko polovine Šesnaestog veka. 1550 godine hilendarski kaluđer Jefrem Vukadinović Hercegovac osnovao je manastir Lepavinu. Kad je Zaren-aga Alija zapalio manastir sluge na mestu pobio, sve dobro opljačkao, a 6 kaluđera preveo u Tursku i umorio, Srbi su podigli 1598 godine novi manastir. Digao ga je mileševski kaluđer Gligorije.

Srpski vojvoda Petar Ostojić proslavio se u bitci sa Alibegom, pod Ivanićem. Srbi su učestvovali i u bitci kod Dubrave, u kojoj je general Lenković potukao Hasan-pašu bosanskog, koji je, pre toga, opljačkao i popalio Križevce s okolinom.

No, prva veća seoba Srba bila je 1595, 1597, 1598. Ove poslednje godine doselilo se, u jedan mah, 3000 Srba.

Zatim su došle seobe 1600, 1604, 1608, 1609, 1622, 1637, 1642.

Godine 1622 stiglo je, opet u jedan mah, 3000.

Tako je ova rupa bila začepljena. A kad je granica bila obezbeđena, stali su se sve više doseljavati Hrvati i otpočelo je progonjenje pravoslavlja i unijaćenje.

Srbi su se oduprli. Borba je trajala sto godina. U njoj su dva pravoslavna episkopa umrla u tannici, a mitropolita Jeftimija Carigrađanina progutao je mrak, nestalo ga bez traga; 14 kaluđera osuđeno je na galije i pomrlo tamo bez traga i glasa. Knezove i druge narodne prvake stavljali su na muke, sekli im glave, lomili im kosti na točku, trčali su „*mrtvu šibu*“, sa 1200 – 1300 udaraca, slali su ih na robiju i osuđivali na manje kazne.

Svakako je ovo nasrtanje na veru krivo što su Srbi prestali da se doseljavaju u ove krajeve iz turske Slavonije, jer su Turci bili verski daleko trpeljiviji nego rimokatolici.

Srbi su imali gubitaka. Gdegod su Srbi bili malobrojniji i odvojeni od svog stabla, bili su porimokatoličeni. Zanimljivo je da je Srba bilo čak u Štajerskoj, oko Maribora i Ptuja. Kad je srpski vojvoda Ivan Pejašinović 1587 g. prešao iz turske Slavonije u Varaždinski Đeneralat, dobio je dozvolu da sa vojvodom Nikolom Ožegovićem poseti srpske uskoke u Štajerskoj. Gde im je sad trag?

Osim toga, rimokatolička crekva dobila je nekoliko hiljada unijata. Ali po cenu velike istorijske sramote, izazvavši prema sebi ujedno krajnje nepoverenje i prezir sa strane srpskog naroda. Vrlo je teško naći primera ovakvom postupku prema ljudima, koji su došli da svojim grudima brane i ove svoje progonitelje.

Ipak, većina Srba ostala je i ovde u svojoj veri, zahvaljujući strahu vojne uprave da se ne vrate u Tursku, gde im nisu dirali u veru, ili ne puste Turke preko granice, jer je bilo slučajeva vraćanja Turcima (harambaša Vujica, harambaša Ostoja). Uzto su došli veliki ratovi Austrije po Evropi, za koje je trebalo Srba graničara.

Ipak bi se svi Srbi sa granice ili vratili u Tursku, što bi bila sreća za srpski narod, ili podlegli rimokatolicizmu. Spasao ih je dolazak Čarnojevićevih Srba 1690, a 1781 godine proglasio je slobodoumni car Josip Drugi versku trpeljivost. Tim je bila priznata pravoslavna vera u Hrvatskoj, dočim je u Mađarskoj bila priznata zaključkom mađarskog Parlamenta još 1412 godine.

U progonima pravoslavlja istakli su se, uz jezuite, naročitom žestinom neki zagrebački i senjski biskupi.

Od zagrebačkih, bio je najgori srpski odrod Petar Domitrović, kom su roditelji bili pravoslavne vere. Od senjskih biskupa istakao se naročitom mržnjom Brajković i Benedikt Vinković i fanatik i nečovek Marko Mesić, njegov namesnik.

Ovaj verski fanatizam, dugo vremena prigušen liberalnom verskom politikom posle 1781, izbio je strahovitom snagom, kao neki prividno „*mrtvi vulkan*“ 1941-5.

ČUDO NA GRANICI

Spasavanje ostataka hrvatske u kritično doba nameću bitke kod Mohača 1526, do bitke pod Bečom 1683 g. kom su odlučno doprineli Srbi graničari, a možda se njima ima i sasvim pripisati, istinsko je čudo. No, ono nije neobjašnjivo.

Spomenuto je već da na ovaj ostatak Hrvatske nije udarala snaga turske carevine, već malobrojni muslimani iz B – Hercegovine. Trebalo je na granici nekoliko hiljada hrabrih ratnika, pa da se ovaj talas zaustavi.

A Srbi su dolazili kao izvežbani ratnici. Turska je došla, pre Austrije, na misao o obrazovanju milicije za odbranu granice i obrazovala ju je od Srba, koji su živeli pored granice. To su bili slobodni seljaci. Među njima bilo je čak aga i spahija. Njihovi komandanti bili su pravoslavni Srbi. To se lepo vidi iz ovog dokumenta.

1596 godine Srbi iz turskog Pounja hteli su se preseliti u Baniju. Poslali su izaslanike austrijskom komandantu Herberštajnu u Petrinju, s uslovima za preseljenje. Pismo im je pisano ćirilicom.

Osim protopopa Radoslava i knezova i vojvoda, potpisali su pismo i: Bogdan-aga, Vujica juzbaša (kapetan), Tomaš odabaša, Vešlibaša knez Novak i harambaša Drakula.

U ponudi ovih Srba kaže se:

„...jere se vašoj milosti volio dati i služiti, nego služiti poganim Turkom, koji nas teraju da mi kršćenu krv prolivamo, a mi volimo njihovu krv prolevati, nego svoje vere kršćene.“

Ovi prosti ljudi, eto, svaku hrišćansku veru drže svojom, dižući se tako visoko iznad ondašnjih rimokatoličkih biskupa, koji su njih držali šizmaticima i svim sredstvima terora čupali dušu iz njih.

Ali nisu svi Srbi bili samo trenirani vojnici, već su temeljito poznavali i turski način ratovanja i, kako često ističu njihovi austrijski komandanti, savršeno poznavali teren i snalaziti se svuda. Kako su ti komandanti isticali, bili su rođeni vojnici, ratnici.

Imali su i odličnu obaveštajnu službu preko svoje braće u Bosni. Tako su saznavali za pripreme i pokrete turskih pljačkaških odreda i dočekivali ih u busijama i vraćali krvavih glava. A ako su bili prejaki, obaveštavali su redovnu nemačku vojsku u pozadini.

Signalizacija im je odlično dejstvovala. Od granice u unutrašnjost bili su postavljeni stubovi, sa snopovima slame. Čim bi se na granici iz čardaka primetilo da se primiču Turci, planuli bi snopovi na pograničnim stubovima,

pa redom oni koji su vodili u unutrašnjost. Ceo kraj je bio u trenu obavešten. Žene, starci, deca bežali su u šumske zbegove sa stokom i drugim pokretninama. Za oružje sposobni jurili su prema granici, u sretanje Turcima.

Na taj način živeli su večno na mrtvoj straži, u borbi i krvi, pa živoj stvarnosti odgovaraju stihovi.

Krajina je krvava haljina,
U krv liježe, u krvi ustaje
I krvave jede zalogaje.

Iz istoričara Valvazora vidimo da su krajišnici nekad gradili sela kao tvrđave: kuću do kuće, kao u gradu, u četverokut, sa zajedničkim dvorištem.

A borili su se hrabro i zato što su branili svoju seljačku slobodu, svoje znatne privilegije i svoj povlašteni vojnički društveni položaj, sa pravom nošenja oružja, koje je bilo garancija slobode, u ona besudna vremena.

Na posletku, tokom vremena, oni su osetili da će samo hrabrom borbom za cara obezbediti i svoju gonjenu veru, kako je i bilo.

Tako se dogodilo čudo, da je nekoliko hiljada srpskih krajišničkih porodica, pre turskog poraza pod Bečom 1683 g. spaslo ostatke Hrvatske, koje nije moglo spasti hrvatsko plemstvo.

Razume se, toga ne priznaju današnji Hrvati. Srbi, pišu oni, nemaju nikakve zasluge za odbranu Hrvatske. Bitkom kod Siska, 1593 godine, Hrvati su već bili obezbedili Hrvatsku i Srbi su bili nepotrebni, došli na gotovo. Da vidimo.

U bitci kod Siska bilo je hrišćana svega 5000, a Srba krajišnika bilo je 1584 na hrvatskoj granici 2000 porodica, sa 4 – 5000 boraca, jer su srpske zadružne porodice imale nekad i po 25 duša, dok je u celoj preostaloj Hrvatskoj, bez Srba bilo samo 3000 poreskih kuća! To je bilo 20 godina pre bitke kod Siska. A posle bitke, 1625 godine, žumberački kapetan baron Paradajzer javlja u Beč, da Srba vojnika ima na granici 9000, ili dvaput koliko je bilo hrišćana u bitci kod Siska.

U samoj bitci kod Siska Hrvati su činili manjinu. Ban Toma Erdedi imao je samo 1240 momaka. Osim toga su Tah, Draković i Blagaj doveli manje odrede od 100 – 300 momaka. To je sve. Slovenaca i Nemaca bilo je preko 2000, strelaca iz Šleske 500 i 500 srpskih uskoka. A Srba je moralo biti i u drugim odredima. Naročito u odredu Grasvajna iz Koprivnice, kad su se na toj strani Srbi borili protiv istog Hasan-paše u bitci kod Dubrave, a također u banovu domobranstvu. I pored toga Srbi su još čuvali celu granicu!

Bitka kod Siska pokazuje koliku je snagu onda predstavljalo 5000 ljudi.

A nije istina ni da je njome otklonjena opasnost od Hrvatske. Slovenac dr. Josip Gruden piše, da je još ponekad, i posle ove bitke, zadrhtala čak Ljubljana. Još 1663 god. razbili su Srbi iz Gacke doline pred Senjom Ali-pašu Čengijća, sa 8000 momaka.

Opasnost je sve više gubila se, usled toga što je sve više Srba dolazilo na granicu. 1584 g. bilo je u Varaždinskom i Karlovačkom Đeneralatu 2000 srpskih graničarskih domova. 1768 g. bilo ih je samo u Karlovačkom 12.079, sa 125.762 duše.

A kako je mali broj ljudi mogao s uspehom braniti važne prolaze, vidi se iz slučaja sa naseljenjem Gackog polja u Lici, kroz koji su Turci prodirali da robe po Hrvatskom Primorju i Lici. Grof Petar Zrinjski, tada kapetan senjski, predložio je caru Leopoldu 1659 godine, da se na Gacko polje nasele Srbi iz Usore u Bosni, što je car prihvatio. On veli u predlogu, da bi to polje od manjih pljačkaških četa mogla braniti 54 čoveka pod oružjem.

Ipak, Hrvatsko Primorje nije moglo dati za tako važan položaj ni 54 čoveka.

STAV HRVATA PREMA DOSELJAVANJU SRBA

Svaki radikalni nacionalizam pada u romantiku, laž i bljutavo laskanje samom sebi. Tako i hrvatski. Zato je očajno smešna tvrdnja današnjih hrvatskih nacionalista, da je hrvatski narod privio na svoje bratske grudi gole, bose, gladne Srbe, odnosno Cigane, cincare, svrabljivce, balkansko smeće, pobeglo s turskog koca.

Niko na svetu ne voli došljaka, pa da su njegove vere i narodnosti. Srbi iz Srbije zvali su Srbe iz Austrougarske Švabama i Šojkama, a Bošnjaci Srbe iz Hrvatske Švabama i kuferašima. Hrvati u Zagrebu zvali su Hrvate iz Dalmacije: rasica i nisu ih marili. Gde bi Hrvati iz šesnaestog i sedamnaestog veka privili na svoj grudi „šizmatike“ druge narodnosti? Pa nisu im dali u banskoj Hrvatskoj ispovedati svoje vere, dok im nije to pravo 1781 dao car apsolutista, protiv njihove volje. Kakvo je to đavolsko privijanje na grudi? A kako su ih privijale na grudi svetovne i crkvene spahije, videli smo. Zagrebački biskupi činili su sve moguće da ih podvrgnu svojoj feudalnoj vlasti, kao i kaptoli, a svi su radili da im nametnu plaćanje desetka, kako su bili druge vere, i porimokatoliče ih.

Od Hrvata su samo oni simpatisali Srbima, koji su imali visoke vojne položaje, pa su znali što srpske ratničke osobine vrede za Hrvatsku i celu državu.

Hrvatski heroj general Lenković voleo je Srbe i uvek ih branio. Toliko ih je cenio, te je, kao i knez Gaspar Frankopan, provaljivao u Tursku i silom ih prevodio.

Ban Petar Keglević išao je Srbima lično u susret, da im obezbedi miran prelazak. Ban Ivan Drašković naseljavao je Srbe po imanjima Zrinjskih i Frankopana.

Karlovački podđeneral Đuro Frankopan išao je lično 1658 g. po Srbe iz Usore u Bosni.

Senjski kapetan Sigismund Gušić dao je besplatno Srbima za naseljavanje svoje imanje Gušić .- polje.

Kad su rimokatolici iz Ogulina stali trti useve i seći voćke Srbima, koji su čuvali stražu kod Vitnja, tražeći da se ovi „bezbožnici“ za osam dana proteraju, karlovački general Vuk Frankopan zauzeo se energično za Srbe i izvestio cara Ferdinanda Trećeg, da su Ogulinci:

„pustolovi i skitnice, koji su pobegli iz Kranjske, iz Vinodola i iz drugih mesta, zbog dugova i drugih rđavih dela.“ Kaže da neće ni na kakvu vojnu dužnost.

Tako so oni ispali kao smeće, a svoju kriminalnu ćud zadržali su i 1941-5 počinili grozna zverstva.

A Gaspar Frankopan, veliki kapetan ogulinski, rekao je:

„da će mu Srbi hiljadu puta više valjati nego Ogulinci.“

Protiv Srba bili su svetovni plemići i duhovni veliki posednici ili verski fanatici, koji su Srbe hteli zakmetiti ili preveriti. Gde im je to uspelo, kao sigetskom junaku N. Zrinjskom u Prilišću i Rosonajniku 1544. bili su porimokatoličeni kasnije. A kad su se Srbi branili, nekad i oružjem, onda su ovi nasilnici zasipali Srbe tužbama punim pogrda. I to je zlatni rudnik za današnje hrvatske nacionaliste.

Ne treba izgubiti iz vida da su hrvatski plemići skoro redovno bili bezdušni nasilnici, gori od najgorih turskih spahija za koje Vuk Karadžić piše da su obično bili duševni ljudi. Takvi nasilnici behu Karlovići, Zrinjski, Frankopani, Draškovići, Tahiji, Alapići i drugi. Navešćemo dva primera.

Zagrebački Kaptol, kao kraljevski sud pošalje, radi istrage, prebendara Andriju Koroškog Vuku Frankopanu, u njegov grad Bosiljevo. Vuk potegne sablju, već na kapiji, da ga poseče. Kad ga dva plemića sprečiše, on naredi krvniku da ga svuče do gola, metne mu katanac na okrajak, išiba ga i izmlati pred narodom. Tako dade izbiti batinom i korbačem njegova pratioca Pavla Odrjančića, pa povaliti ga sasvim gola na ledeni kamen i svu noć polivati ledenom vodom.

Hrvatski istoričar Lopašić piše:

„Županijski sudac Bartol Jurjević Švarački izveštava Saboru 1567 godine, da su plemići Ivan Banski i Gašpar Blažević dozvavši sebi, u službenom poslu, suca Petra Turkovića, grozno ga izmrcvarili, a to zgrabivši pseto za rep, pa onim psetom tako ga istukli, da je siromah od toga umro.“

A za sigetskog junaka Nikolu Zrinjskog kaže:

Ako je Ivan Karlović još u Krbavi i Liki, dok je te županije držao, bio na rđavom glasu, budući gnječitelj i silnik, to je bio njegov rođak i baštinik, inače viteški i slavni ban Nikola Zrinjski daleko goropadniji, čineći zulum na sve strane i tjerajući nemilo slobodne općine u jedno nevoljništvo.“

A zar treba govoriti o Tahiju, koji je izazvao bunu Matije Gupca, protiv koga je seljačka tužba iznela više metara u dužinu, a koji je na svojim njivama odabirao lepe seljanke i slao ih da se okupaju u njegovu dvoru i sprema za njegovu postelju?

Prirodno je što su se Srbi branili od ovakvih neljudi, da ne padnu u njihove zverske kandže, iako su to bila vrlo „kulturalna“ gospoda, za ono vreme, koja su se u gospodskom društvu vladala uglađeno i govorila i pisala nekad latinski ili nemački ili oboje.

Austrijske i hrvatske arhive pune su tužba, kleveta i pogrda ovakvih plemića zločinaca protiv Srba. One čine riznicu dokumenata današnjih hrvatskih nacionalista. A nimalo nisu od njih utekle optužbe iz biskupskih dvorova i kaptolskih kurija. No, Srbima čine čast optužbe iz ovakvih jazbina verske mržnje i netrepeljivosti i sa strane plemića kriminalaca. One su dokument srpske borbe za slobodu, građansku i versku i društvenu pravdu.

ISTINSKI PORTRET SRBA

Što su hrvatski plemići prikazivali Srbe u rđavoj svetlosti, ne treba da nas iznenadi. Nisu hteli biti njihovi robovi. Prirodno je što su ih mračno slikali i fanatični hrvatski viši svećenici. Oni su imali za to dva razloga: Srbi nisu hteli ni u njihove robove, ni u njihovu „*jedinospasavajuću*“ veru.

Ali je istinska sramota, što današnja, bajagi čovečanska i mirotvorna Hrvatska Seljačka Stranka potpisuje ovu sliku, koju o Srbima seljacima daju bahata, nečovečna hrvatska gospoda, koja su, baš u ono vreme ispekla živa vođu hrvatskih seljaka Matiju Gupca i poklala hiljade hrvatskih seljaka.

No, ostala su pisana svedočanstva o tom kakvi su bili ti Srbi graničari, od ljudi koji su ih najbolje poznavali. To su bili njihovi vojni komandanti.

Kako je ocenio Srbe prema Ogulincima rimokatolicima, Gaspar Frankopan, videli smo.

General Kizel, braneći Srbe od grofova Zrinjskih, piše 16 marta 1606 nadvojvodi u Št. Gradac:

„A kako su ovo ugledni i poštteni ljudi, među kojima se nalazi do dvesta dobrih puškara, koji će otadžbini i međama na svakom pohodu i na svim četovanjima, pošto dobro poznaju zemlju i međe – protiv krvnog neprijatelja na veliku korist biti i velike mu štete naneti, stoga držim za nepravdu da ove ljude grofovi rasteruju i prognaju i da se krenu sa zemalja, koje su im pre dobre volje dane i ustupljene, pa da se povrate neprijatelju na službu.“

Sam ercercog iz Št. Gradca naziva 1605 g. Srbe, doseljene u Gomirje „*fini i ugledni ljudi*“.

A 4 aprila 1609 godine javlja senjski kapetan Sig. Gušić nadvojvodi Maksimilijanu da su se Srbi doselili u Brlog, a 1 maja javlja da se oko 550 duša doselilo u Brinj. On je sam izjahao da ih vidi i našao da su „*ljudi vrlo dobro odeveni i bogati sa blagom i svim ostalim.*“

Iz Varaždinskog đeneralata javljaju vojne vlasti za Srbe da su odlični ljudi, hrabri vojnici, prilično bogati, da doteruju mnogo hiljada krupne i sitne stoke.

1595 godine javlja đeneral Varaždinskog đeneralata Sigismund Herberštajn nadvojvodi Frankopanu da je došao iz turske Slavonije sprski episkop Vasilije „*fini i poštavanja vredan čovek*“ i obećava da će ga dovesti nadvojvodi.

I za Srbe, naseljene po Karlovačkom đeneralatu, javlja se u zvaničnim izveštajima da su odlični ljudi, dobro odeveni i bogati u svemu, pa će dobro

poslužiti carskim interesima, jer dobro poznaju teren, a uz to su vanredno odlučni i hrabri.

Neobično je lep izveštaj komandanta posada u Slavoniji:

„To su lepi ljudi, visoki, neučeni, ali bistra uma, hrabri junaci, za boj kao stvoreni, treba ih samo znati disciplinovati. No, nipošto im ne treba dati mlade, već starije iiskusne oficire, koji će s njima uljudno postupati. Bez velike nužde ne sme ih se dati šibati, a ako to ipak ustreba kadgod učiniti, tada treba, pre svega, javiti onima koji uživaju ugled među njima, da oni uvide potrebu kazne i odobre postupak.“

To je, dakle, bio ponosit soj ljudi, koji je mnogo držao do svoga ljudskog dostojanstva, pa se moralo s njima pažljivo postupati. I, uistinu, ti Srbi, ni posle 200 godina, nisu naučili na šibu, pa su se zbog šibe i u devetnaestom veku, odmetali u hajduke.

Taj narod dolazio je imućan na hrvatsku granicu. I tu se tek nekad dešavalo da osiromaši, jer mu nije, zbog birokratske brljivosti, dodeljena zemlja, da je obradi na vreme i dođe do svoga hleba, ili mu nije davano žito, koje mu je obećano, dok ne rodi na njegovoj razoranoj ledini, ili mu nije isplaćivana njegova redovna vojnička plata. Srbi oko Gomirja kupili su od grofa Zrinjskog zemlju za 15.000 forinata svoje zaostale vojničke plate. Tada bi morali klati za hranu ili prodavati svoju doteranu stoku. A, kako glad očiju nema, dešavalo se nekad da moraju, osiromašeni i ogorčeni i otimati od onik koji imaju ono, što su im bili obvezni dati.

A kakvih su neprijatelja imali u građanskoj birokraciji, neka pokaže primer kancelara cara Rudolfa.

Senjski uskoci, rimokatolici, odvodili su u ropstvo, kod svojih provala u Tursku i pravoslavne Srbe, ako su ih se dočepali, i prodavali u ropstvo i te hrišćane. Protiv tog neljudskog i nehrišćanskog postupka, stigla je caru Rudolfu 1590 g. tužba. Carev kancelar Faustin Vrančić, kaže, u svom izveštaju caru:

„Pa šta je zato ako hrišćane hvataju? Pa to su Vlasi grčke vere za koje nije šteta da ih hvataju.“

Zar je i ovo bilo privijanje na grudi? A ne treba zaboraviti da se Hrvati i danas ponose sa Senjskim uskocima.